

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

01

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה יד טו

נה

משַׁרְשׁ נָחַשׁ יֵצֵא צִפִּיעַ וּפָרִיו שָׂרָף מְעוֹפֵף : (ל) וְרָעוּ בְּכוֹרֵי דָלִים
וְאֶבְיוֹנִים לְבָטָח יִרְבְּצוּ וְהִמְתִּי בְרָעַב שְׂרֵשֶׁף וּשְׂאֲרֵיתָךְ יִהְרַג :
(לא) הַלִּילִי שֶׁעַר וְעִקְרֵי עִיר גָּמוּג פְּלִשְׁת פִּלְגָף בִּי מִצְפּוֹן עֵשֶׂן בָּא
וְאִין בּוֹדֵד בְּמוֹעֲדָיו הֵע' בְּקִמָּץ : (לב) וּמִה־יַעֲנֶה מִלְּאֲכֵי גֹי בִי יִהְיֶה
יִסַּד צִיּוֹן וּבֵה יַחֲסוּ עֲנִי עַמּוֹ :

טו (א) מִשָּׂא מוֹאֵב בִּי בְּלִיל שְׂדֵד עַר מוֹאֵב נִדְמָה בִּי בְּלִיל שְׂדֵד
קִיר־מוֹאֵב נִדְמָה : (ב) עֲלֶה הַבַּיִת וְדִבּוֹן הַבְּמוֹת לְבָבִי

על

ר ש י

בפלשתים ויפרץ את חומת גת : כי משרש נחש • משורש אוחו נחש ילא לפע שהוא
קשה מנחש • ומי הוא זה חזקיסו שגאמר צו הוא הכה את פלשתים ואת עזה ואת
גבוליה מוגדל נוגרים עד עיר מצור : ופריו שרף מעופף • ת"י ועובדוסי יהון
לכון בחיוי : (ל) ורעו בכורי דלים • ורעי בימיו שרי ישראל שהן עכשו דלים
מפניכס : בכורי • לשון שרים כמו גס אני צכור אתנהו : (לא) כי מנפון עשן
בא • פורענות קשה כעשן תנח עליהם מנפון עזה וגבוליה שהכה חזקיה היו
בדרומה של ארץ ישראל במקצוע דרומית מערבית נמצאת ארץ ישראל לה מנפון וכן
מנינו בספרי בהאזינו בקשו לצרוח כלפי דרום היו מסגירין אותו שגאמר על שלשה
פשעי עזה למדנו שעזה צדרום : ואין צודד צמועדיו • ת"י ולית דמאחר צזממסי
צנדודים שיעד לבא עליכס אין מאחר פעמיו להיות צודד וצא צדד לצדו לא כולם
כאתד יבאו בחזקה (לב) ומה יענה מלאכי גוי • ומה יגידו בימי חזקיה •
מלאכי ישראל ההולכים לצר צשורות כן יגידו ה' יסד צציון הקיס צה מלך הגון
וחזקו' עמו : וצה יחסו עניי עמו • חף מעשרת השצטים צאים שס כמו שמפורס
צד"ס שצלת חזקיסו מלאכים צכל גבול ישראל לשוצ להקצ"ס :

טו (א) משא מואב • נתנבא ישעיה שיבא סנחריב על מואב ויגל' כמו שנא'
(לקמן ט"ז) צשש שנים כשני שכיר ונקלה צכוד מואב כי צליל שודד
ער מואב נדמה • נדמה מואב כחילו ישן דומה ואין יכול להלחם וצליל אחר
אשר שודד צו קיר מואב נדמה ת"י ואיגון דמימין ער וקיר שתי מדינות מואב
סס : (ב) עלה הבית • עלה מואב הבית ואנשי דיבון על הצמות לצבי חלו
צוכים צבית וחלו צוכים צראשי צמותיהם

(ג) יורד

ב א ו ר

(רד"ק) • הבמות לבבי • היו שס צמות לצד בית עבודה זרה , וכאשר יבאו האויבים
עליהם פתאים , יעלו עליהם , לצכות שס לפני ע"ז שלהם , ולספור ולקרוע צנדיהם , כדי
שירחם עליהם כמוש אלהיהם , לפידעתם • (הכ"ל) • על נבו ועל מידבא • שכנשו
אותם האויבים • (הכ"ל) • בכל ראשו וגו' • יושבי ארצות המורס היו טהנים למרוט
ולגלף

ישעיה מו

על־גבו ועל מידבא מואב יליל בבבל ראשיו קרחה כל־זקן גדיעה :
 (ג) בחוצותיו חגרו שק על גנותיה וברחבתיה בלה יליל ירד בבכי :
 (ד) ותזעק השבון ואל עלה עד־יהן נשביע קולם על בן הלצי מואב
 יריעו גפשו ירעה לו : (ה) לבי למואב יזעק קט' בוק בריחה עד־
 צוער עגלת שלשיה כיו מעלה הלוחות בבכי יעלה־בו כי דרך
 חרנים ועקת־שבר יעערו : (ו) בימי נמרים משמות יהו בייבש
 חציר בלה דשא ירק לא־היה : (ז) על־בן יתרה עשה ופקדתם על
 נחל הערבים ישאום : (ח) ביהקיפה הועקה את־גבול מואב עד־
 אגלים

ר ש י

(ג) יורד צכני גונח ונוסס צכני כמו (שופטים י"א) וירדתי על הסרים
 וכן (איכה ג') זכור עוניי ומרודי : (ד) על בן חלוצי מואב יריעו • על אשר
 מזוייני מואב יריעו לקראת הנולחמה ונפשו של מואב ירעה לו מתרועעת
 כאבל על עמו : (ה) לבי למואב יזעק • נביאי ישראל אינם כנביאי אומות
 העולם כלעם הים מזקש לעקור את ישראל על לא דבר ונביאי ישראל מתאוננים
 על פורענות הצאה על האומות • בריחיה עד זוער • על כל חזקה של מואב
 יזעק לבי עד זוער שהיא עגלה שלישיה עיקר חזק שלהם כעגלה שהיא שלישיה
 לצטן • ל"א שלישיה גדרתנית וי"ת בריחיה כמו בריחיה הצורחים וצרחו מהם
 להימלט עד זוער כמו שעשה לוט אביהם שצרח לזוער • מועלה הלוחות • מקום
 מעלות הר ששמו מועלה הלוחות וכן מורד (ירמיה י"א) חורגי יצכו הצורחים
 דרך שם וכל המקומות האלה ממואב הם • יעוערו • יזעקו ול' חרמי הוא
 שת"י לא ידרוך הדורך הירד לא יעוערו צקלקון : (ו) מי נמרים • נהר
 של אותו מקום • משמות יהו • מדם הללים מתערב וגופל בהם כי יבש חליר
 וגומר • כלומר גבוריהם ומלכיהם ושליטיהם ולפי שצנחה של ארץ מואב הוא
 מרעה הטוב שבה כמו ששנינו חלי' ממואב לפיכך משל את פורענותה בחורבן
 מרעה שלה : (ז) על בן יתרה עשה • על אשר יתרה עשה הצח עליו
 הפורענות הזה שהיו כפויי טובה שהרי בכמה מקומות עמד הצרסם ללוט בצאתו
 מחרן וצלכתו למנרים ובזכותו שולה מהוך ההפכה ונלחם עליו עם אמרפל
 וחציריו והיה להם לגמול טובה לזרעו והם היו מוניס אותם כשהגלה סנחריב
 לראובני וגדי והיו ישראל צוכים ומתאוננים והיו אומרים להם על מה אתם
 מתאוננים והלא לבית אביכם אתם הולכים הצרסם אביכם לא מעבר הנהר
 בא וזהו שנאמר (לפניה ב') שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון ועוד שסויעו
 את סנחריב ג' שנים שגר על שומרון הוא שנאמר (לקמן ט"ז) בשלש שנים כשני

צו וויינען; איבער נבו, איבער מידבא יאממערט מואב, אללער הויפט איזט בעי שאדען, אללער בארט אבגעשניטמען. (ג) ועקקע גירמען זיא אויף דען גאססען און; אויף דעכערן אונד שטראסען היילעט אללעם, שלוכצעט וויינערליך. (ד) חשבון אונד ארעלה שרייען צוואממען, בים ירהן הערעט מאן דיא שטיממע; דרום וועהקלאגען מואב'ס געריסמעטע, אונד ער — איזט בעטריכט אין דער וועג לע. (ה) אום מואב יאממערט מיין הערען! זיינע פליכטלינגע פליהען נאך צוער, צום אויסערלעזענען קאלבע; יא, דיא אנהעהע פאן לוחית — מיט טהרענען ווירד זיא בעשטיגען, אויף דעם וועג נאך חורונים ערהעבען זיא יאממערגעשרייא! (ו) פירוואהר! נמרים'ס וואססעד פערדיגעט; הייא פערדאררעט, גראן פער וועלקעט, דאהן איזט גרינעס קרויט! (ז) ווייל זיא גראס געטהאן, דרום איזט'ס איבער זיא פעהרענגט! — מאן שלעפפט זיא איבער דען וויידענפלום! — (ח) יאממער אומדינגעט

ב א ו ר

ולגלח שער ראשם וזקנס צפת צרה, כנודע ממקומות הרבה בספרי הקדש. גרועה. נכרתת ומגולחת, ונא פה זקן בלשין קקנס. (ג) ורד בבכי. גונח וניהס בבכי, וכן (אפטיס י"ח) וירדתי על ההרים. (רש"י). וכן תרגמתי אשכנזית. (ד) וחזק וגו'. וזכור יתני חשבון ואלעלה. (הכשדי) על כן וכו'. איתם חלוצי נבא שהיו במואב, כשראו כל העם בימים, גם הם הריעו תרועת הבכי והיללה עמם, ולא שמו לבס להלחם כנגד אייביהם. (רד"ק). חלוצי מואב יריעו. מוזין מואב מיללין. (הכשדי). וכן תרגמתי. נפשו ירעה לו. ירעה מעין תרועה, ואע"פ שאינו משרש. (מדברי רד"ק). ושיעיר המקרא, שנספ מואב מיללת ומקוננת על גודל צרתו. ובל"א תרגמתי כפי הענין. (ה) בריחיה עד צוער. הכמלטים ממואב יברחו עד צוער. (רד"ק). עגלת שלישיה. פירוש עגלה גדולה, בת שלש שנים, כי היא הטובה. (מדברי הנ"ל). ועל פי זה תרגמתי. והנה קרא המליך הקדוש את העיר כוער, שהיתה מצורכת בעושר וגדולה, עגלה שמנה ומסובה, בדרך משל (מעטאפאריש). יעוערו. יצעקו. ולשון ארמי הוא, שתרנס וכתן ללח ידרוך הידר (ירמיהו מ"ח ל"ג) לא יעוערון בקלהון. (רש"י), ועל פיו ז"ל מתורגס אשכנזית. (ו) נמרים. שם נהר בארץ מואב. משמות יהיו. המים ייבשו, ויהיה מקום הנהר חרב ושם. (ז) על כן יתרה עשה. על אשר הגדיל מואב לעשות נבאה וגזון. וכן אמר להלן (ט"ז) שמענו גזון מואב וגו', וגם ירמיהו נבא כן על מואב (שם מ"ח כ"ו) השכירוהו כי על ה' הגדיל. ופקודתם. פקודתם שאביא עליהם, זו תהיה. על נחל הערבים ישאום. האויבים יגלו אותם אל ארץ נבל, שהיא נחל הערבים, שנאמר (תהלות קל"ז ב') על ערבים בתוכה תלינו כנוריתינו. (מדברי רש"י). הנה לדעת הרב ז"ל פקודה האמורה פה מענין ופקודת כל האדם (במדבר ט"ז), ועל פיו מתורגס בל"א. (ח) עד אגלים וגו'. עד אגלים

ר ש י

שכיר ונקלה כל כבוד מואב. ופקודתם. ת"י ותחומיהון דעל ימא מערבא יתגסיב והוא לשון מינוי כמו (מדברי ד') ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן כלומר ארנס שפקדתם עליהם תלקח מהם: על נחל הערבים ישאום. יקחו האויבים אותם את הגבולין. ועוד יש לפרש ופקודתם שאביא עליהם זו תהיה על נחל הערבים ישאום האויבים יגלו אותם אל ארץ נבל שהיא נחל ערבים שנאמר (תהלים ק' ל"ז) על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו: (ח) אגלים ובאר אלים

הרגום אשכנזי

אומר נגעט מואב'ס גרענצע; זוא היילען בים אגלים, אם ברונגען אלים היילען
זוא! — (ט) „יא דימון'ס וואס מער ווירד דעם בלוטעם פאלל, ויען אויך בעזעצע
„דימון מיט קריגעסהערען; מואב'ס פליכטלינגע ווערדען דעם לעזען צוטהייל,
„ אונד דעם לאַנדעס רעסט.“

(א) זענדעט

ב א ו ר

אגלים מילין, ובאר אלים מתיחין. (הכסדי). (ט) דם. דס קטולין. (הכ"ל).
כי אשית וכו'. ארי אמני על דימון כניסת משרן. (הכ"ל) וכן תרגמתי. לפלישת
מואב וכו'. לשינת מואב מלך במשריתיה יסק, ולמנו שארא דארעהון. (הכ"ל) אריה.
תואר לשלמכאסר מלך אשור, שהיה גבור חיל מאד, ולבו כלב האריה.
(א) שלחו

מכלל יופי

יד (א) כי ירחס ה' את יעקב, טעמו דנקלמה שאמר למעלה וקרוב לבוא עתה רוצה
לומר עת חרבן בבל, יגיע לא ימסכו רוצה לומר ימי שלותה כי ירחס בעבור שירחס ה'
את יעקב כי בחרבנה תהי' תשיעת ישראל: ובחר עוד בישראל, בימי המשיח, ואז וכלוה הנר
עליהם וגו': (ג) ומרגוך, מ"ס השימוש בחיר"ק וכן מררף אחרי ישראל: אשר עבד כך, נא
לנקבה בלשון זכר ולא שיהי' לשון זה נופל על זה אלא יש בו דבר נסתר נופל ולא פירש (דף ד'),
צפירוש אף על פי שגלת העבודה לשון נקבה אמר עבד לשון זכר רוצה לומר על ענין העבודה,
וכן יעשה מלאכה והדומים להם: (ה) שבט מושלים, נקרא הראש והמושל כן, כי דרך
המושל להיות שנת בידו, ועוד כי בידו שנת מוסר העם: (ו) מבח בלתי סרה, כלומר מכה
שלא תסור, ובא בתי"ו שלא בסמיכות, וכן חכמת, ודעת, שפעת אפי רואה והדומים להם:
באף, הבי"ת קמוצה מורה על ה"א הידיעה, רוצה לומר האף הידועה לו למלך בבל: בלי חשך,
פ על יוצא כחבריו, ופירושו לא חשך רודפו מלרדפו: (ט) שאול, ענינו הקבר ונוכח
בפסוק הזה בלשון זכר ונקבה שאמר על השאול רגזה, עורר, הקים: כל עתודי ארץ, נקראו
החבילים והגדולים בזה הלשון בדרך השאלה, לפי שהם הולכים לפני העם, ומנהיגים אותם
כעתודים לפני הצאן: (י) כלם יענו, יענו תחלת הדבור כמו וענית ואמרת, ויען
הראשן: חלית, מבנין שלא נוכח שם פיעלו, יכמו אשר תלה' בה: (יא) יצע רמה ומקנה
תולעה, נא לנקבה בלשון זכר, ולא שיהי' לשון זה נופל על זה אלא יש בו דבר נסתר נופל
פירש אותי (דף ד'), ובפירוש ואמר יצע ומכסוך שהוא לשון זכר ואף על פי שרמה ותולעה
נקבה, לפי שרמה ותולעה הוא דרך כלל על רבים מן התולעים, וכשידבר דרך כלל ידבר
לשון זכר ופעמים לשון נקבה, כמו ומכסוך תיעה לשון זכר ורמה תכסה עליהם לשון
זכר ותהי הכנס, ותעל הנפרדע: (יב) הילל, כוכב הנקר נקרא כן בעבור שהוא
לא יחלו אורם: חולש, [יש מפרשים חולש] מפיל גורל ונא מלת על על ככין, והוא
דבותינו ז"ל מטילים חלשים על הקדשים ביום טוב אבל לא על המכות ופירושו שהי' משליך גורלות
על אחיהגיי ילחס ל"ש]: (יד) על במתי עב, נא בשני סימני הרבוי ברבוי הזכרים וברבוי
הנקבות כמו שהמפט לבא כן בשני סימנים עם הכנויים. אבל זולתי הכנויים אין המנהג ברוב,
וחול'ס צמות נהפך לקח"ן חט"ף להקל ושארשום: אדבקה, מבנין התפעל, ושאר אדמה:
(יז) כל מלכי גיים כלם, אמר כלם אחר שאמר: כל להגדיל הדבר: (יט) ואחה
השלכת מקברך, כלומר מביתך שהיית חושב להיות בזמן רב כמו האדם בקבר והשלכת מתוכו
לדור בין החיות, וכן תרגם יונתן שבו בכבוד איש בביתו, אדבכאו ביקר איניש בביתיה, ותרגם
ואתה השלכת מקברך, ואת אתרכינת מאתריך: [ורבותינו ז"ל אמרו כי כאשר נטרד נבוכדנצר
מבני אדש יטב אויל מרודך בנו על כסאו, ואביו כשאר נתנו בבית הסהר וישב שם כל ימיו,
וכאשר מת נבוכד נכריכת אויל מרודך מבית הסהר והי' מפחד למלך כי לא הי' מאמין שמת אביו,
אבל

ישעיה מו

נו

אֱלֹהִים יִלְלָתָהּ וּבָאֵר אֱלֹהִים יִלְלָתָהּ : (ט) כִּי מִי דִימוֹן מְלֵאוֹ דָם כִּי-
אִשִּׁיתָ עַל-דִּימוֹן נוֹסְפוֹת לְפָלִיטוֹת מוֹאֵב אַרְיָה וְלִשְׂאֲרֵיהֶּ אֲדָמָה :
« שְׁלַחוּ

ר ש י

אלים • וקומוות הם בגבול מואב : יללתה • של מואב : באר חלים • כמו
ולבאר חלים • (ט) מי דימון • שם הנכר : מלאו דם • כשם הנכר :
כי אשית על דימון נוספות • דם שמו ודם הללים אוסיף למולאתו וי'ת נוספות
כנישת וישיריון מוחות הגוספות יחד והוא ל' ספו שנה על שנה (לקמן פ"ט)
ספות הרוה (דברים פ"ט) לפליטת מואב אריה • פליטה שיסאיר סגהרב
יבא נבוכד נגר צעתו וישחיתת והוא נקרא אריה כינץ שנאמר (ירמיה ד')
עלה אריה מסוככו • ולשארית ישראל אדמה • חדומתכס :
(ח) שלחו

מכלל יופי

אבל חשב שהלך לו לשוח בשדה כפעם בפעם ולאמת הדבר טוב להוציאו מקברו, ואפשר שדקרוהו
בחרבות ובנמתיס לראות אם היה מת ושעל זה אמר הנביא כאן ואתה השלכת מקברך כנגד
נתעב לבוש הדוגים מטועני חרב, ובנוסחת יונתן אשר לנו תרגם שכבו בכבוד איס בניתו,
שכנין ביקר גבר בבית עלמיה ותרגם ואתה השלכת וקברך ואת אתרכינתא מקברך, [ל"ט] :
בנצר, ענינו יונק או ענף, ופירושו כמו שמליך האדם הנכר שהוא נתעב שאינו מלכית,
ומוציא אדם אותו מהספירה שלו ומשליכו כן אתה השלכת מקברך : נחעב, כפעל עומד כי
הוא קמון : יורדי אל אבני צור, כפלה המ"ס ושאררה היו"ד בלתי הסמיכות, ויתכן שהיא
סמוך על אות השימוש, ואמר אבני צור בעבור הקבר שבוים בתוכו באבנים סביב הנקבר והוא
הנקרא בלשון משנה דופק : (כא) ומלאו, ובל ימלאו ובל שזכר עומד במקום שנים : ערים,
אויבים כמו ויהי ערך וכן בלשון ארמי ופסריה לערך, וכן תרגם יונתן בעלי דבנא וכן
בעל המסרה, ויש לפרשו כמשמעו כי הוא הרס הערים כמו שאמר ועריו הרס, ובשימותו
הכיו ימלאו פני תבל ערים : (כב) ושאר, בקמ"ץ ענינו קרוב כמו איס איסאל כל שאר
ואם זה בקמ"ץ והבנר"י, ולפי שקרוב האדם כבארו כמו שאמר אך עצמי ובשרי אתה
לא תתעלם לפיכך נקרא שאר : (כג) קפור, הוא עוף משוכני המדבר, וכתב
כי קפור הוא הנקרא בערבי קנפ"אד ונקרא בלע"ז ערע"ג"א והיא נמצאת תמיד במקום
: במטאטא, שם בהראות עי"ן הפועל כי העי"ן הפועל שלו נחה : השמר, מקור,
ל שם : (כד) בן היתה, עבר במקום עתיד, וכן תרגם יונתן בן תהא : (כט) שרף
מעוסף אומרים כי יש נחשים ימלאו בארץ כוש יש להם כנפים ויעופו בהם, או פי' מעוסף מדג
למרחוק וכאלו הוא עף, וכן בדברי רבותינו ז"ל אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף, פירוש כע מן
הכר וכתו הנה והנה : (לא) הילולי שער זעקי עיר הלילי על שער זעקי על עיר על הכר
הגדול הבא עליך, וכן תרגם יונתן אלילי על תרעך בוחי על קרוך ואמר הלילי לשון נקבה,
ואמר כמוג לשון זכר, לשון זכר הוא כנגד העם ולשון נקבה כנגד העדה : ואין צורך, כלומר
אין מתיחד במועדיו ויוכתן תרגם ולית דמאחר בזמניה ופירושו בשרשו : [ובשרש בדר פירש ואין
צורך במועדיו רובה לומר בזמנים שיתן כבוכדנצר לחיילותיו ביום הזה ובזמן הזה תהיו מוכנים
ומזומכים ללכת למלחמה אין אחד מהם שיתקד לעצמו ויפרד וימנע ללכת כי כלם יבאו יחד וזהו
שומר כי מצפון עשן בא והיא בכל שהיא גם לצפון ארץ פלשתיס כמו לצפון ארץ ישראל ובאותו
סדן שהקריב מלך בבל ארץ פלשתיס נשערו ישראל שהיו הפלשתיס לוחטים אותם, ויתכן גם כן
לפרש